
Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep.
0030 Oslo

postmottak@kud.dep.no

Oslo, 15.08.14

INNSPILL TIL UTREDNING OM KUNSTNERØKONOMI

Unge Kunstneres Samfund (UKS) takker for muligheten til å komme med innspill til Kulturdepartementets utredning om kunstnerøkonomi.

Vi er Norges største grunnorganisasjon for billedkunstnere og ser på det som vårt mandat å være en aktiv del av Kulturpolitikken. I dette innspillet vil vi gi noen generelle betraktninger over kunstnerens viktigste inntektskilder og hva vi mener kan styrke disse. Heriblant viser vi også til nye forslag som ikke eksisterer i dag eller er lite utbygget. Avslutningsvis vil vi gi vårt syn på vokabularet som tas i bruk av Kulturdepartementet (KUD) og deres utredningsgrupper.

Generelle betraktninger over kunstnerens økonomiske situasjon

Vi er positive til KUD sitt ønske om å styrke kunstnerens økonomiske grunnlag. Vi har liten grunn til å tro at billedkunstnerens økonomiske situasjon har bedret seg betraktelig siden rapporten Kunstnerens aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006. Vi er glade for at denne nå følges opp med Kunstnerkårsundersøkelsen 2014 da dette viser at kunstnerens levekår fremdeles er en prioritert for KUD.

På KUDs nettsider er Torild Widvey sitert med ønske om «å utvikle en kunstnerpolitikk som kan gi et bredere økonomisk grunnlag for kunstnere»¹. Dette gir oss inntrykk av at den politiske ledelsen innen KUD mener kunstnere har et for smalt inntektsgrunnlag i dag. Vi vil nedenfor argumentere for hvorfor kunstnerens inntektsgrunnlag heller bør betegnes som bredt ved å se på deres største inntektskilder.

1. Stipend

Norge har en lang historie for kunstnerstipend/diktergasje. Fra første stund har diskusjonen om hvem som får stipend og begrunnelsen for de enkelte tildelingene vært omstridt². I dag møter vi oftere på debatten om hvorvidt det er et statlig ansvar å støtte kunstnere overhodet enn diskusjonen om

det kunstneriske innholdet og om kunst som samfunnsgode. I Enger-utvalgets rapport, Kulturutredningen 2014, ble stipendordningen drøftet i ordelag som offentlige myndigheters måte å «lønne alle de som ønsker å ha kunst som levevei.»³. Slike utsagn kan gjenspeile en holdning hvor en anser de fleste kunstnere som ikke-seriøse yrkesutøvere, med et heller umodent forhold til arbeidslivet. Et grunnsyn som dette vil være problematisk for et hvert konstruktivt arbeid for å bedre kunsten og kunstnerens økonomiske livsgrunnlag.

Helt fra tiden da statlige stipender ble innført, var det bare de mest markante samfunnsaktørene som ble tildelt stipendene. Men selv i en tid hvor kunstneryrket var forbeholdt menn av bemedlede familier, og antallet stipender kun rakk til de mest etablerte med stor markedsandel, ble statsstipendene ansett som ytterst vesentlig i opprettholdelsen av et vitalt norsk kunstliv. I takt med utviklingen av sosialdemokratiets velferdssamfunn har antallet stipend økt og nytenkning blitt mer vektlagt. Vår erfaring, basert på vår nære kunnskap om kunstnerens virkelighet, er likevel at ordningen ikke har vokst ut av sine proporsjoner. Enger-utvalget slo fast at kunstnerformål er det området på det statlige kulturbudsjettet som har hatt svakest vekst i perioden fra 2005-2013⁴. Dette tilskuddet innvilges til kun 10% av alle billedkunstnere som søker om statlig arbeidsstipend hvert år (2013)⁵. Det vil si at det fremdeles er snakk om en marginal gruppe som står for en kunstproduksjon på et meget høyt nivå. Fra ordningens begynnelse til dagens situasjon er det lite som tilsier at markedet alene evner å opprettholde et kulturliv av høy kvalitet med plass til både etablerte og nye stemmer. Vårt syn er derfor at det ikke bare er viktig å opprettholde stipendordningen, men at den også må styrkes (med andre ord, økes) i takt med et voksende kunst og kulturliv.

UKS mener at prosjektstøtter og stipender fremdeles må holdes adskilt. Disse to størrelsene har ulik natur og ulik bruk; dette handler om kontinuitet på den ene siden og om tidsbegrenset gjennomføring av enkeltprosjekter på den andre siden.

Vedlagt følger vår høringsuttalelse til «Gjennomgang av Kulturrådet» der vi har argumentert for hvordan forvaltningen av stipendene bør organiseres (Vedlegg 1).

Forslag til tiltak:

1.1. Assistentordningen

UKS foreslår å etablere et assistentstipend for unge nyutdannede billedkunstnere med bachelor eller mastergrad fra en kunsthøyskole. Assistentstipendet vil bidra til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere, styrke kunstnerens økonomi, samt profesjonalisere og øke produksjonsmulighetene for begge parter. Vedlagt følger UKS' forslag til Assistentstipend (Vedlegg 2).

1.2.Pensjonsordning for billedkunstnere

UKS mener man ikke bør overse konsekvensen av et langt yrkesaktiv liv som profesjonell kunstner, med lav lønn og få muligheter til å opparbeide pensjonspoeng. En del av bildet, når man ser på kunstnerens økonomiske grunnlag, må derfor være å se på en av de mer utsatte gruppene, eldre kunstnere som går ut i pensjon. UKS foreslår at utredningen ser på muligheten for å tilgodese den statlige arbeidsstipendordningen som grunnlag for opparbeidelse av pensjonspoeng utover kunstnerens positive eller negative årsregnskap. Som kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 viste til vil det i kunstnerisk virksomhet være store variasjoner fra år til år da produksjonstiden er lang og inntektene kommer på et annet årsregnskap enn utgiften⁶. Ordningen kvalitetsikres ved å koble ordningen direkte til den faglige vurderingen som foretas av stipendkomiteen ved tildelingen av arbeidsstipendene.

2. Markedsinntekter⁷

«Det er godt marked for malerier, ja, men ikke for gode malerier» uttalte UKS formann Knut Monrad til VG 3. september 1954⁸. Dette var i forbindelse med UKS's utstrakte arbeid med formidling og salg av kunst på 1950-tallet. Utsagnet kan virke bedrevitende, men i kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 finner vi også argumenter som utdyper dette. «Kunstneriske produkter av høy kvalitet er i første omgang ofte lite etterspurt på markedet. Derimot kan den økonomiske verdien av slike produkter (for eksempel et maleri av Edvard Munch eller Vincent van Gogh) stige kraftig på lengre sikt. En del kulturprodukter av mer tvilsom kunstnerisk verdi kan derimot umiddelbart være svært etterspurt på markedet» (s. 30)⁹. Dette viser hvilke utfordringer kunstnere har i markedet når en kun tar de rent økonomiske forutsetningene til betraktning. Dette fordrer at en ikke evaluerer kunstnerne ut ifra en kortsiktig og entydig tallanalyse av markedsinntektene. Utover en langsiktighet mener vi det er viktig å være bevisst at kunstmarkedet i liten grad forholder seg i til

nasjonale grenser og føringer, men må ses i en internasjonal sammenheng.

Kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 viste til at 2/3 av selvstendig næringsdrivende kunstnerne hadde positive kunstnerisk inntekter¹⁰. Vi er redd for at beregninger som dette er misvisende da mange kunstnere jobber mye «frivillig» eller ulønnet. Hvis disse kostnadene også hadde vært synlig i tallanalysen tror vi resultatet hadde sett vesentlig annerledes ut.

Forslag til tiltak:

2.1.Gjeninnføre en Innkjøpsordningen for samtidskunst i Norsk Kulturråd

Vi mener KUD også selv må vise vilje til å satse på innkjøp i det de inviterer flere til å investere i kunstfeltet. Avviklingen av innkjøpsordningen i 2007 har gitt mindre innkjøp av ung og nyskapende samtidskunst til nasjonale og regionale samlinger¹¹. I samsvar med ordningen frem til 2007 vil den kunstfaglige vurderingen og en åpen debatt sikres ved at også kunstnere/fagfeller er med i innkjøpsprosessen.

2.2.Arrangørstøtten og støtten til kunstnerdrevede visningssteder

UKS anbefaler å styrke arrangørstøtten samt den UKS initierte støtten til kunstnerdrevede visningssteder. Det har vært en kraftig vekst i kunstnerdrevede visningssteder samt andre kunstnitierte prosjekter i Norge det siste 10-året. Her legges det ned betydelig innsats i ulønnet arbeid som kommer et nasjonalt publikum til gode. Ved å styrke disse ordningene sikres det en direkte støtte til der nyskapningen av feltet oppstår.

2.3.KORO

KORO er landets største kunstprodusent og på mange måter den største oppdragsgiveren for kunstnere i Norge. Foruten om deres kunstprosjekter viser KORO også god praksis ved å lønne for utført arbeid innenfor konsulentvirksomhet, kunstutvalg og deltagelse i konkurranser. Vanessa Baird sitt oppdrag til departementsbygget R6 har tydeliggjort at KORO fremdeles er like aktuell som viktig samfunnsdebattør¹².

2.4.OCA

UKS anmoder en videre styrking av OCA sitt arbeid. OCA har bidratt til å styrke norsk kunsts tilstedeværelse på den internasjonale arenaen. Aldri før har så mange norske kunstnere deltatt på Documenta 13, en av verdens viktigste utstillinger, mye takket være OCA sitt arbeid. Selv om deres støtteordninger ikke direkte påvirker kunstnerens økonomiske grunnlag, er OCAs internasjonale mandat uvurderlig for både visning, formidling og styrking av den norske kunstscenen, både nasjonalt og internasjonalt.

3. Vederlag/honorar

Dagens situasjon er at kunstneren i all hovedsak får lite eller ikke betalt for utført arbeid i forbindelse med visning av kunst. Dette er en ukultur som det dessverre har etablert seg en alt for bred aksept for. Vi mener det bør være en selvfølge at kunstneren får betalt når en lager utstillinger. Kunstnerens arbeider er dypest sett visningsstedets eksistensgrunnlag. Vi vet at kunstneren ofte betaler produksjonen av utstillinger selv. Dagens situasjon, der kunstneren i tillegg jobber gratis og visningsstedet heller ikke betaler vederlag eller honorar, viser at hele feltets økonomiske kår må styrkes. I UKS' arbeid med støtte til kunstnerstyrte visningssteder 13 og den påfølgende produksjonen av Håndboken for kunstnerdrevne visningsprosjekter¹⁴ har vi arbeidet for at også disse stedene tross svært begrenset økonomi må ta ansvar for å betale kunstnerne. Langt mer graverende er det at ikke de større statsstøttede institusjonene tar dette ansvaret. Rapport nr 241 viste at billedkunstnerens inntekter fra vederlag var 2,1% for menn og 0,6% for kvinner i 2006.

Forslag til tiltak:

3.1. Forlenge og styrke prøveordning med utstillingshonorar til kunstnere i statsstøttede institusjoner¹⁵

UKS mener dette kan gjøres ved å øke produksjons- og honorarbudsjetten til de statlig og kommunalt finansierte institusjonene og i tillegg gi klare retningslinjer som sikrer at midlene kanaliseres til det innholds skapende leddet – kunstneren. Faktorer som kan gi retningslinjer for utregning av honorar bør blant annet være om det er en soloproduksjon eller gruppeutstilling og det er nyproduserte eller tidligere viste arbeid.

4. Privat finansiering¹⁶

Enger-utvalget trekker frem hvordan kultursponsing og pengegaver fra veldedige stiftelser har økt siden 1990-tallet¹⁷. Det påpekes samtidig at det

er frivillige og/eller sterkt forankrede lokale eller regionale virksomheter som nyter fordelene av denne økningen. Dette er med enkelte unntak også vår erfaring¹⁸.

For enkeltkunstnere vil for eksempel den foreslåtte gaveforsterkningsordningen sannsynligvis ikke ha økonomisk betydning. Det vi imidlertid er svært bekymret for, er om utprøving av nyordninger med privat slagside skal svekke finansieringen av Kulturrådet, som er den frie kunstens viktigste støtteinstans i Norge.

UKS mener at politiske myndigheter må se på kunst og kultur som et felles samfunnsgode. Med dette følger et ansvar for å opprettholde Norge som kulturnasjon. UKS mener det bør oppfordres til mer bruk av private midler i kulturlivet. Dette har den unge nasjonen Norge liten tradisjon for sammenlignet med mange andre land. En må ikke glemme å se til våre nabolands erfaringer. I Sveriges rapport fra 2013 «Myndigheten För Kulturanalys» leses det at de brede og populærkulturelle aktørene får fatt i private penger, og at næringslivets interesser ikke verner det kulturelle mangfoldet.

UKS mener samtidig at det vil være uansvarlig av myndighetene å blande statlig kulturpolitikk med næringslivets interesser i kultur. Her mener UKS det må gå an å ha to tanker i hodet samtidig; å styrke et forhold der staten og næringslivet spiller ulike roller i kulturlivet. En ansvarlig statlig kulturpolitikk styrker deltagelsen og et levende demokratiet.

Offentlig debatt fordrer god språkbruk

Til slutt vil vi oppfordre til å ikke innføre en unødvendig vanskelig ordbruk i debatten rundt kunst og kultur. Statlige rapporter basert på innspill fra ulike interessegrupper kan ha en tendens til å ty til vage og abstrakte begreper som kamuflerer de motstridende interessene. I dette tilfellet mellom kunstnere og institusjons- eller statlige ansatte. Vi ønsker en åpen og engasjerende kunst- og kulturdebatt som innbyr til at flere kan engasjere seg. For å muliggjøre dette tror vi det vil være avgjørende at utredninger som dette yter et så høyt presisjonsnivå som mulig fremfor å introdusere nye buzz-ord som tåkelegger debatten. Begreper som «kunstnernes entreprenørskap» og «etterspørselsperspektivet for kunstnere» som det etterlyses i forespørselen om innspill fra KUD mener vi er eksempel på dette¹⁹. Førstnevnte tilhører en terminologi hentet fra eksplisitte forretningsmessige industrier som virker mer eller mindre automatisk overført til kunst og kultursektoren uten videre implikasjoner. Det sistnevnte

er et nytt ord vi forsøksvis kan gi en tolkning av: økt fokus på etterspørsel vil med nødvendighet bety økt kommersialisering. Dette er ikke bare et overtramp på kunstneres integritet og frihet, men også på kunst og kultur som et felles samfunnsgode. Kulturdebatten må derfor domineres av begreper knyttet opp mot den faglige kvaliteten, og ikke kverne rundt et økonomisk verdibegrepsapparat.

«Kunst handler om å hjelpe oss å se innover, gå i dybden, strekke oss mot det ukjente, og er vel diametralt forskjellig fra å kommersialisere en vare for å kunne nå flest mulig»

- Rolf-Erik Nystrom

Med vennlig hilsen

Unge Kunstneres Samfund ved styremedlem Benedikte Rønsen

¹ KUD, (2014, 21. februar). *Kulturdepartementet igangsetter utredning om kunstnerøkonomi*. Hentet 15. august 2014, fra KUD http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressepenter/pressemeldinger/2014/kulturdepartementet-igangsetter-utrednin.html?regj_oss=1&id=751612

² Digitalt fortalt, (2010, 25.oktober). *Bjørnstjerne Bjørnson og Edvard Munch i heftig avisdebatt*. Hentet 15. august 2014, fra Digitalt forlag <http://digitaltfortalt.no/things/bjrnstjerne-bjrnson-og-edvard-munch-i-heftig/H-DF/DF.2121#sthash.BlnUFefj.gXKeBe8n.dpu>.

³ NOU 2013: 4 (2013). *Kulturutredningen 2014*, kap 13.4 *Bærekraftig kunstnerpolitikk*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/14.html?id=715586>

⁴ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 11.9.3 *Utvalgets vurdering*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/12/9/3.html?id=715529>

⁵ Kulturrådet. (2014, 8. april). *268 millioner til kunstnerstipend*. Hentet 15. august 2014, fra Kulturrådet http://kulturradet.no/sks/vis-artikkel/-/asset_publisher/0eUn/content/pressemelding-268-millioner-i-kunstnerstipend

⁶ Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 9.3 *Inntektsbegreper ved måling av ulikhet*, Telemarksforskning-Bø

⁷Med markedsinntekter viser vi til kunstnerens totale overskudd fra kunstnerisk virksomhet.

⁸ VG 3. september 1954 <https://www.retriever-info.com/proxy/?id=0550161954090305mvx62FyCN01esWHx0MdTKa10020101050a&x=cdf5b0d9a6c51454cce62856ee51bcf7>

⁹Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 1.6 *Kulturpolitikken og kunstnerne*, Telemarksforskning-Bø

¹⁰Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 9.4 *Inntektsulikhet blant kunstnere*, Telemarksforskning-Bø

¹¹ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 11.8.2 *Utviklingen på området for billedkunst og kunsthåndverk*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/12/8.html?id=715521>

¹²Krogvig, I. (2014) Spinndoktoren. *Kunstkritikk 2014*. Hentet 15. august 2014, fra <http://www.kunstkritikk.no/nyheter/spinndoktoren/>

¹³ KUD. (2013) *Visuell kunst*. St.meld. nr 23 (2011-2012). Oslo: KUD <http://www.regjeringen.no/templates/Underside.aspx?id=680626&epslanguage=NO-NY>

¹⁴ 14 UKS, Last ned Håndbok for kunstnerdrevne visningsprosjekter. Hentet 15. august 2014, fra UKS <http://www.uks.no/#members-resources/handbok-for-kunstnerdrevne-visningsprosjekter>

¹⁵ KUD (2013) *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)*. Prop. 1 S, Oslo: KUD <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/prop/2013-2014/prop-1-s-20132014/9/3.html?id=740241>

¹⁶ Kultursponsing og pengegaver fra veldedige stiftelser

¹⁷ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 13.6 *Utvid kulturlivets finansieringsgrunnlag*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/14/6.html?id=715592>

¹⁸ Kunstprisen ved Sandefjord kunstforening i samarbeid med Odd Gleditsch AS og Park Hotel ANS. Les mer: <http://sandefjord.kunstforening.net/nyheter2.cfm?pArticleId=33145&pArticleCollectionId=4595>
Royal Caribbean Arts Grant ved Royal Caribbean Cruise Lines. Les mer: <https://www.ntbinfo.no/release?releaseld=2077543>
Lorck Schives kunstpris ved Lorck Schives legat. Les mer: <http://trondheimkunstmuseum.no/events/lorck-schive-kunstpris/>

¹⁹ KUD, (2014, 21. februar). *Kulturdepartementet igangsetter utredning om kunstnerøkonomi*. Hentet 15. august 2014, fra KUD http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/presesenter/pressemeldinger/2014/kulturdepartementet-igangsetter-utrednin.html?regj_oss=1&id=751612